

Nieuws over Nederlandse kortschildkevers 6 – Omaliinae, Tachyporinae, Oxytelinae (Coleoptera: Staphylinidae)

Oscar Vorst

TREFWOORDEN

Determinatiekenmerken, faunistiek, nieuwe soorten, verspreiding, vervallen soorten

Entomologische Berichten 71 (3): 66-76

In deze aflevering wordt de ontdekking van een zevental soorten uit de subfamilie Tachyporinae voor de Nederlandse fauna gemeld: *Mycetoporus erichsonianus*, *M. dispersus*, *M. glaber*, *M. niger*, *Sepedophilus obtusus*, *Tachyporus formosus* en de exoot *Coproporus immigrans*. Daarnaast wordt het voorkomen van *Tachyporus ruficollis*, *T. scitulus* en *Tachinus pallipes* besproken. Alle drie blijken deze minder verbreid dan tot nu toe werd aangenomen. Als aanvulling op eerdere afleveringen over de subfamilies Omaliinae en Oxytelinae worden *Phyllodrepa koltzei*, *Thinodromus plagiatus* en *Oxytelus migrator* hier toegevoegd aan de Nederlandse lijst. *Phyllodrepa vilis* komt te vervallen. Van de tien 'nieuwe' kortschildsoorten zijn er vijf die altijd al in ons land voorkwamen. *Mycetoporus erichsonianus*, die tot nu toe onder *M. bauduerei* schuil ging, *M. dispersus* en *M. glaber*, beide nauw verwant aan *M. nigricollis*, en *Sepedophilus obtusus*, tot nu toe met *S. pedicularius* verward, werden pas min of meer recent als goede soort herkend. *Phyllodrepa koltzei* werd onlangs afgesplitst van *P. vilis*, een soort die echter niet inheems blijkt te zijn. Van twee zeldzame soorten, *Mycetoporus niger* en *Tachyporus formosus*, ontbreken welliswaar oudere vondsten, maar niet zeker is of het hier werkelijk nieuwkomers betreft. De recente vondsten van *Thinodromus plagiatus* zijn de meest noordelijke tot nu toe en het voorkomen in ons land is vermoedelijk het gevolg van een recente areaaluitbreiding. *Coproporus immigrans* en *Oxytelus migrator* zijn invasieve soorten waarvan de herkomst buiten Europa ligt.

Inleiding

Deze zesde bijdrage over de Nederlandse kortschildkevers behandelt soorten uit de subfamilie Tachyporinae. Daarnaast worden, als aanvulling op eerdere afleveringen in deze serie (Vorst 2002, 2003), nieuwe soorten uit de subfamilies Omaliinae en Oxytelinae gemeld. De gepresenteerde resultaten zijn voor een groot deel gebaseerd op revisie van het beschikbare materiaal in de collecties van het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden en het Zoölogisch Museum Amsterdam, aangevuld met materiaal uit een aantal kleinere (privé-)collecties. De tien soorten die hier als nieuw voor de Nederlandse fauna worden gepresenteerd werden al wel opgenomen in de onlangs verschenen catalogus van de Nederlandse kevers (Vorst 2010). Provincievermeldingen die een aanvulling vormen op deze catalogus, bijvoorbeeld omdat ze gebaseerd zijn op waarnemingen van na 31 december 2007, de einddatum voor de catalogus, worden steeds expliciet genoemd. De volgorde van de taxa volgt de nieuwe catalogus (Vorst 2010). Aantallen tussen vierkante haken hebben betrekking op materiaal dat niet bewaard bleef. Soortnamen tussen vierkante haken hebben betrekking op soorten die vervallen voor de Nederlandse fauna. De stacking foto's van geprepareerde exemplaren werden vervaardigd met een Zeiss StEREO Discovery.V12 stereomicroscop voorzien van een PlanApo S 0.63x objectief en een AxioCam MRc5 camera.

Gebruikte afkortingen

ALT = Alterra, Wageningen UR, Wageningen; LEW = Laboratorium voor Entomologie, Wageningen; NHME = Natuurhistorisch Museum Maastricht; RMNH = Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden; ZMAN = Zoölogisch Museum Amsterdam; cBD = collectie M.B.P. Drost, Wadenojen; cCS = collectie J.C.P.M. van de Sande, Amsterdam; cHH = collectie J.P.H.J. Heerkens, Tilburg; cJC = collectie J.G.M. Cuppen, Ede; cJH = collectie J. Huijbregts, Leiden; cJW = collectie J.J. Wieringa, Renkum; cOV = collectie O. Vorst, Utrecht; Fr = Friesland, Gr = Groningen, Dr = Drenthe, Ov = Overijssel, Fl = Flevoland, Ge = Gelderland, Ut = Utrecht, NH = Noord-Holland, ZH = Zuid-Holland, NB = Noord-Brabant, Li = Limburg.

Soortbesprekingen

Omaliinae

[*Phyllodrepa vilis* (Erichson)] en *P. koltzei* (Jászay & Hlaváč)

Phyllodrepa koltzei nieuw voor Nederland

Materiaal Fr Bakkeveen, Bakkeveensterduinen, 10.ix.1995, 1 ♂ 1 ♀, Vorst (cOV; Vorst et al. 1997 als *P. vilis*) – Dr Wapse, Wapserzand, 25.ix.2007, 1 ♂ 1 ex, Vorst (cOV; figuur 1) – Ov Holten, Holterberg, 22.x.2006, 1 ♂ 2 ex, Vorst (cOV); Ommen, 1 ♂, .vi.1916, Mac Gillavry (ZMAN) – Ut Baarn, 19.ix.1920, 2 ♂ 1 ♀, Mac Gillavry

1. *Phyllodrepa koltzei* ♂, Wapse. Schaallijn = 1 mm. Foto: Oscar Vorst
1. *Phyllodrepa koltzei* ♂, Wapse. Scale = 1 mm.

(ZMAN); Leersum, Broekhuizen, 9.xi.2003, 1 ♂, Vorst (COV); Maarsbergen, .v., 1 ♂, Everts (RMNH-Everts, onder *P. vilis*) – **NH** Amsterdam, 30.xii.1916, 1 ♂, Van der Wiel (ZMAN); Hilversum, .ix., 1 ♂, De Vos tot Nederveen Cappel (RMNH-Everts, onder *P. vilis*).

Onlangs werd een nieuwe Palaearctische *Dropephylla* beschreven: *D. koltzei* (Jászay & Hlaváč 2006, Thayer et al. 2007; figuur 1). Deze soort werd tot dan toe verward met de nauw verwante *Phyllodrepa vilis*. Sommige auteurs beschouwen *Dropephylla* Mulsant & Rey als zelfstandig genus (Jászay & Hlaváč 2006, Steel 1970) andere als subgenus van *Phyllodrepa* Thomson. Zo ook Smetana (2004a), die hier gevolgd wordt.

Beide soorten zijn eenvoudig aan de hand van het mannelijk genitaal uit elkaar te houden. Bij *P. koltzei* is de penis ongeveer zo lang als de parameren, waar deze bij *P. vilis* tot halverwege de parameren reikt. Verder zou *P. koltzei* verschillen doordat de 'lateral edges of the frontoclypeus short and parallel' zijn, waar deze bij *P. vilis* 'well defined and long' zijn; ook zouden de borstels op kop, halsschild, dekschilden en tergieten bij *P. koltzei* korter zijn (Jászay & Hlaváč 2006). Deze kenmerken lijken me weinig betrouwbaar te zijn en om die reden zijn vondsten van louter vrouwtjes hier niet opgenomen.

Revisie van het Nederlands materiaal van *P. vilis* leverde slechts *P. koltzei* op. *Phyllodrepa vilis* komt daarmee te vervallen voor de fauna. De bekende verspreiding van *P. koltzei* is weergegeven in figuur 2. Het oudste Nederlandse exemplaar werd in juni 1916 verzameld te Ommen; het oudste vrouwtje dat mogelijk tot deze soort hoort stamt uit 1882 (Doorn). *Phyllodrepa koltzei* is tot nu toe gevonden in West- en Midden-Europa, van Denemarken en Zweden tot in Spanje en van Groot-Brittannië tot in Tsjechië en Hongarije (Jászay & Hlaváč 2006). Afgaande op de revisie van Jászay en Hlaváč (2006) heeft *P. vilis* een enigszins vergelijkbaar areaal; het zwaartepunt bevindt zich echter meer naar het zuidwesten: de noordelijkste vindplaatsen liggen in

Schotland, de zuidelijkste in Noord-Afrika (Algerije en Tunesië). Naar het oosten reikt deze soort niet verder dan tot in Zwitserland en Italië. In Fennoscandië ontbreekt ze. In Duitsland zijn beide soorten zeldzaam (Köhler & Klausnitzer 1998, *P. vilis* s.l.): *P. koltzei* wordt gemeld van enkele Noord-Duitse vindplaatsen, *P. vilis* alleen van Saksen (Sächsische Schweiz) (Jászay & Hlaváč 2006). In België zijn er meldingen van *Phyllodrepa vilis* s.l. uit drie districten, alle daterend van voor 1950, waarvan onduidelijk is op welk van beide soorten ze betrekking hebben (Bruge et al. 2001). In Groot-Brittannië lijken beide soorten een ruime verspreiding te kennen (Jászay & Hlaváč 2006).

Doordat deze soort pas onlangs herkend werd is er over de biotoopvoorkeur nog weinig bekend. Bij de recente vondsten uit Bakkeveen, Holten, Leersum en Wapse werd *P. koltzei* steeds verzameld onder de schors van afgestorven bomen. Het betrof hier respectievelijk een staande dode eik (*Quercus*), liggende geveld eikenstammen (figuur 5), een liggende verse stam van een beuk (*Fagus sylvatica*) en een omgewaaide den (*Pinus*).

Tachyporinae

Mycetoporus erichsonianus Fagel

nieuw voor Nederland

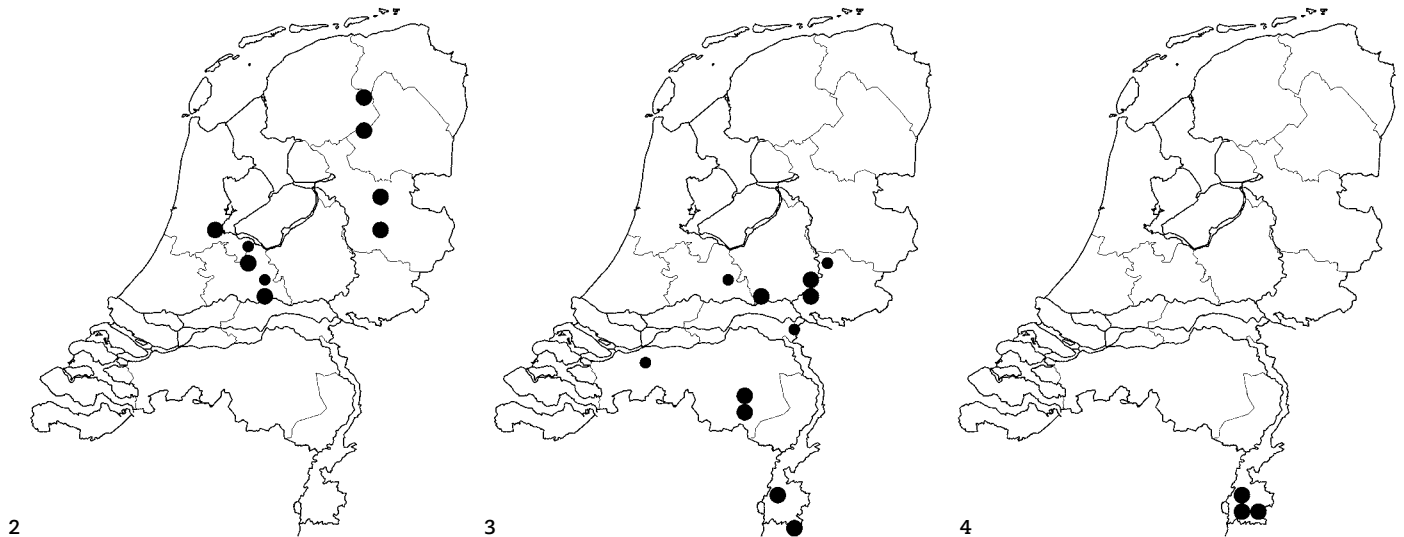
Materiaal Ge Berg en Dal, .vii., 1 ex, Everts (RMNH-Everts, onder *M. baudueri*); Brummen, 3.vi.1914, 1 ♂, Valck Lucassen (RMNH-Everts, onder *M. baudueri*); Dieren, .vi.1914, 1 ♀ 1 ex, Van der Hoop (RMNH-Everts, onder *M. baudueri*, ZMAN); Ellecom, .viii.1911, 1 ex en 1 ex cf *M. erichsonianus*, [Van der Hoop] (ZMAN); Groesbeek, .vii.1890, 1 ♀, Veth (RMNH); Wageningen, 23.v.1964, 1 ex, Nonnekens (ZMAN); Warnsveld, .ix., 1 ex, Groll (RMNH-Everts, onder *M. baudueri*) – **Ut** Maarsbergen, .v., 1 ♂, Everts (Everts (RMNH-Everts, onder *M. baudueri*) – **NB** Burgst [bij Breda], .x., 1 ♂, .x-xi., 2 exx, Smits van Burgst (RMNH-Everts, onder *M. baudueri*); Eindhoven, omg[eving], 22.x.1952, 1 ex, .xi.1955, 2 exx, Berger (ZMAN); Leenderstrip, 14.x.1956, 1 ex, Van der Wiel (ZMAN) – **Li** Houthem, .ix.1915, 1 ex, Mac Gillavry (ZMAN); Vaals, .v.1927, 1 ♀, Uyttenboogaart (LEW).

Een gedeeltelijke revisie van het Nederlandse *Mycetoporus*-materiaal leverde een reeks exemplaren van deze soort op, die nog niet eerder voor de fauna gemeld was.

Wanneer Strand in 1950 ontdekt dat onder *M. baudueri* Mulsant & Rey een tweede, onbeschreven soort schuilgaat, noemt hij die *M. hellieseni* (Strand 1950). Beide soorten zijn aldus opgenomen in de veel gebruikte determinatietabel in 'Die Käfer Mitteleuropas' (Lohse 1964). Strand verzuimde echter type-materiaal van *M. baudueri* te bestuderen en beschreef deze soort onbedoeld opnieuw onder de naam *M. hellieseni*, zoals Fagel (1965) aannemelijk maakt. De naamloze *M. baudueri* sensu Strand wordt door Fagel *M. erichsonianus* gedoopt. Beide soorten zijn overigens zeer verwant aan een derde inlandse soort: *M. piceolus* Rey, welke vroeger als variëteit of aberratie van *M. baudueri* s.l. werd beschouwd (Everts 1925).

Everts (1898-99) kende *M. baudueri* onder de naam *M. nanus* Erichson en noemt hem zeldzaam. In zijn naamlijst uit 1925 staat hij vermeld als *M. baudueri*. Brakman (1966) noemt *M. hellieseni* van zeven provincies, maar geeft *M. baudueri* slechts van het omliggend gebied. Blijkbaar was hij op de hoogte van het werk van Strand (1950), maar niet van de correcties van Fagel (1965), en had naar aanleiding daarvan besloten dat het Nederlandse materiaal tot *M. hellieseni* en niet tot *M. baudueri* sensu Strand behoorde. Het lijkt vreemd dat hij hier nooit iets over heeft gepubliceerd.

Mycetoporus erichsonianus onderscheidt zich van *M. baudueri* door de vorm van de kop die voor de ogen breder en stomper is dan bij *M. baudueri*. Ook in zijaanzicht maakt de kop van *M. erichsonianus* een stompere indruk. Afbeeldingen van de kop

2-4. Verspreiding van 2 *Phyllodrepa koltzei*, 3 *Mycetoporus erichsonianus* en 4 *Sepedophilus obtusus* in Nederland. Kleine stippen = slechts waarnemingen van voor 1900.

2-4. Distribution of 2 *Phyllodrepa koltzei*, 3 *Mycetoporus erichsonianus* and 4 *Sepedophilus obtusus* in The Netherlands. Small dots = only records prior to 1900.

in boven- en zijaanzicht van beide soorten zijn te vinden in Palm (1966). Van *M. piceolus*, die een vergelijkbare kopvorm bezit, onderscheidt *M. erichsonianus* door de grotere afmetingen, de donkere kleurstelling en de in verhouding tot het halsschild grotere omvang van de dekschilden (Lohse 1964).

Mycetoporus erichsonianus is nu van een beperkt aantal vindplaatsen in het midden en zuiden van het land bekend (figuur 3) en daarmee zeldzamer dan *M. bauduerei*. Ondanks een toename van het aantal bekende vondsten moet de soort nog steeds als verdwenen beschouwd worden. De laatste vondst dateert echter van 1964 (Wageningen), en dus niet van 1914, zoals in de nieuwe catalogus vermeld staat (Vorst 2010). Door de mogelijke verwarring met *M. bauduerei* is het precieze verspreidingsgebied van deze soort onvoldoende bekend, maar hij lijkt tenminste over grote delen van Midden- en Noord-Europa verspreid te zijn (Fagel 1965, Horion 1967) en is ook uit Spanje gemeld (Gamarra & Outerelo 2009). In Scandinavië reikt de soort tot het uiterste noorden, terwijl *M. bauduerei* beperkt is tot het zuidelijk deel van dit gebied (Lundberg 1995). In Duitsland is *M. erichsonianus* uit alle onderscheiden keverregio's gemeld (Köhler & Klausnitzer 1998). Ook in Denemarken is hij uit de meeste deelgebieden bekend (Hansen 1996). In België, waar *M. bauduerei* schijnt te ontbreken, is hij sinds 1950 uit het aan ons land grenzende Kempisch en het Maritieme District bekend (Bruge *et al.* 2001); echter, de Palaearctische kevercatalogus noemt juist *M. bauduerei*, niet *M. erichsonianus*, voor België (Smetana 2004b). In Groot-Brittannië komt *M. erichsonianus* verspreid over het land voor (Hyman & Parsons 1994).

Over de omstandigheden op de Nederlandse vindplaatsen is niets bekend. Horion (1967) noemt *M. erichsonianus* van 'Moosen in Wäldern; aus Bodenbewuchs in Schonungen; Moos an Stämmen u[nd] Stümpfen; aus etwas feuchter, pilziger Nadelstreu', maar ook van compost en rottend plantaardig materiaal. In Groot-Brittannië is de soort bekend van 'moorland and also from other habitats' waar hij in mos werd gevonden (Hyman & Parsons 1994).

Mycetoporus glaber (Sperk)

nieuw voor Nederland

Materiaal NH Amsterdam, bij Muiderpoortstation, 27.iv.1992, 1 ♂, Van de Sande (cCS) – Li Colmont, .vi.1961, 1 ♂, Berger (RMNH); Cadier en Keer, 7.viii.1985, 1 ♂, Poot (ZMAN).

Naar aanleiding van een recente revisie van de *Mycetoporus nigricollis*-soortengroep (Schülke & Kocian 2000) werd het Nederlandse collectiemateriaal van *M. nigricollis* Stephens, voorheen *M. splendens* (Marsham) geheten, bestudeerd. Naast *M. nigricollis*, in Nederland de algemeenste soort van de groep, bleken ook *M. glaber* en *M. dispersus* (zie hieronder) in ons land voor te komen.

Deze drie soorten lijken zeer op elkaar en zijn eigenlijk alleen te onderscheiden aan de hand van het mannelijk genitaal, waarbij met name de sklerieten in de inwendige zak van belang zijn (Schülke & Kocian 2000). Tot nu toe zijn er drie exemplaren van *M. glaber* uit ons land bekend: twee uit Zuid-Limburg en een derde, opvallend genoeg, uit Amsterdam. De vondst bij Cadier en Keer werd nog niet opgenomen in de nieuwe catalogus en vormt het eerste record voor de provincie Limburg in de periode na 1966 (Vorst 2010). Het areaal van *M. glaber* beslaat grote delen van Zuid- en Midden-Europa en reikt tot in Noord-Afrika, waarbij de noordelijkste vindplaats in Zuid-Finland ligt. In Midden-Europa is *M. glaber* de algemeenste vertegenwoordiger van de *M. nigricollis*-groep. Op de Britse Eilanden ontbreekt hij echter (Schülke & Kocian 2000).

Schülke & Kocian (2000) geven aan dat over de bionomie van deze soort nog weinig bekend is. Uit de opsomming van de vindplaatsen in hun artikel blijkt dat *M. glaber* in Duitsland onder andere verzameld werd van een 'Halbtrockenrasen', 'Trockenrasen' en 'Kalkmagerrasen'. Mogelijk heeft de soort dus een voorkeur voor onbeschaduwde, drogere biotopen.

Mycetoporus dispersus Schülke & Kocian

nieuw voor Nederland

Materiaal Li Eckelrade, Zure Dries, 12.iv.1988, 1 ♂, Alterra (ALT); St Pieter, .xii., 2 ♂, Maurissen (RMNH-Everts, onder *M. splendens*).

Van deze derde inlandse vertegenwoordiger van de *M. nigricollis*-groep, welke pas onlangs door Schülke & Kocian (2000) beschreven werd, werden drie exemplaren ontdekt onder materiaal van *M. nigricollis*.

Het onderscheid met de andere soorten van deze soortengroep is lastig en alleen mogelijk aan de hand van het mannelijk genitaal, waarbij met name de sklerieten in de inwendige zak verschillen (Schülke & Kocian 2000).

Alle drie de Nederlandse exemplaren werden in Zuid-Limburg verzameld. Het areaal van *M. dispersus* reikt van

5. Eikenstammetjes op heideveld op de Holterberg, vindplaats van *Phyllodrepa koltzei*. Foto: Jeroen Fokker
5. Oak trunks on heathland at Holterberg, collecting site of *Phyllodrepa koltzei*.

Zuid-Europa tot in het noorden van Zweden, maar in het westen van Europa lijkt ze vrijwel geheel te ontbreken; in het zuiden is het voorkomen vrijwel beperkt tot het gebergte. In Duitsland is de soort zeldzaam en reikt vanuit de Alpen noordoostelijk tot in de Harz, Nordthüringen en Kyffhäuser. De dichtstbijzijnde bekende vindplaats, Grünstadt, ligt in Rheinland-Pfalz op 200 km van Zuid-Limburg (Schülke & Kocian 2000).

De soort werd ondermeer gezeefd uit strooisel van loof- en naaldbossen, verzameld van sneeuwvelden en met behulp van bodemvallen gevonden (Schülke & Kocian 2000).

Mycetoporus niger Fairmaire & Laboulbène
nieuw voor Nederland

Materiaal Li St Pietersberg, 8.vi.1988, 1 ♂, Alterra (ALT).

Van deze soort stond een beschadigd exemplaar, de sprieten ontbreken, onder *M. angularis* Mulsant & Rey in de collectie van Alterra.

Net als *M. angularis* is dit een donkere soort met een opvallend lichtere zoom langs de voor- en achterrand van het halschild en de achterrand van de dekschilden, welke daarnaast elk voorzien zijn van een lichte schouderplek. *Mycetoporus niger* is echter groter en forser gebouwd en de vier voorste haarstippen op het halschild staan op gelijke afstand van de voorrand, waar bij *M. angularis* de middelste twee duidelijk verder naar achter gelegen zijn. Zie ook Lohse (1964) voor een uitgebreider overzicht van de verschillen tussen deze en een aantal verwante soorten.

Horion (1967) geeft een Europees verspreidingskaartje, waarop het areaal de Midden-Europese bergketens alsmede geheel Fennoscandië omvat. Hij beschouwt *M. niger* daarom als een boreomontane soort. Sinds circa 1950 komt *M. niger*

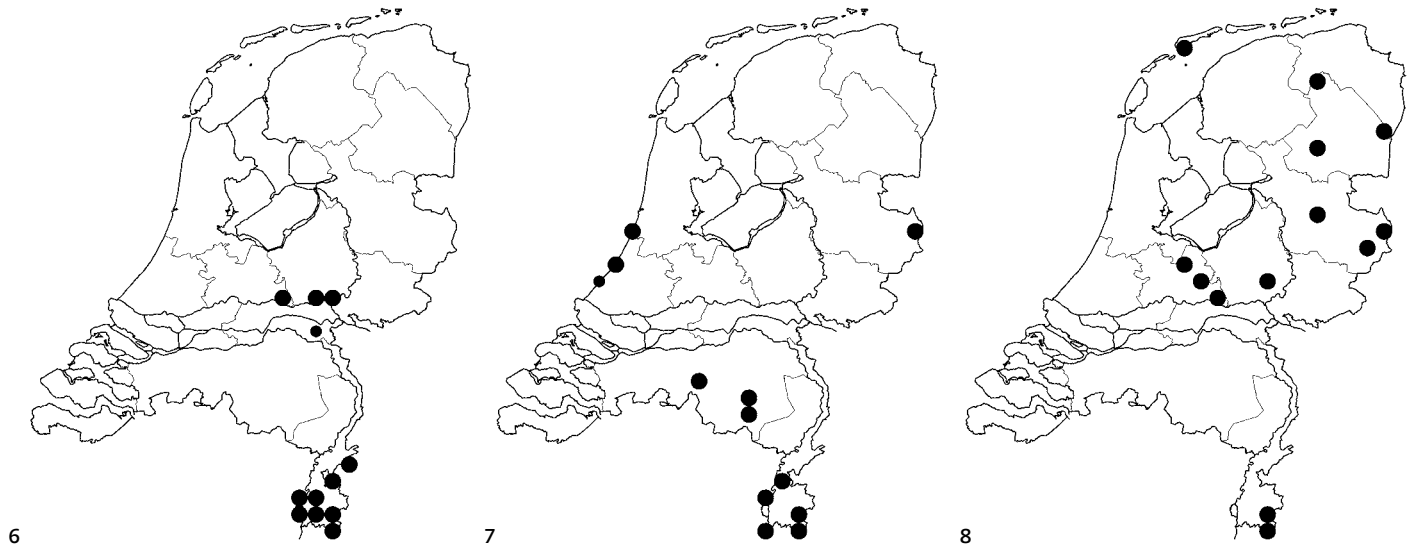
echter ook in de Noordwest-Duitse Laagvlakte, van Oldenburg tot Holstein, voor. Er is dus duidelijk sprake van een noordwaartse uitbreiding van het Midden-Europese areaal van deze voorheen montane soort (Horion 1967). In 1982 heeft de soort het zuiden van Denemarken bereikt (Hansen & Mahler 1985); inmiddels is *M. niger* uit tenminste vier Deense districten bekend (Hansen et al. 1999, Jørum et al. 2002). Het Nederlandse voorkomen past in deze areaaluitbreiding. Volgens de catalogus van Bruge et al. (2001) ontbreekt de soort in België, maar Horion (1967) meldt: 'Hohen Venn b[ei] Eupen (jetzt Belgien)'.

Mycetoporus niger wordt in Midden-Europa beschouwd als een soort van naaldbossen, alwaar hij onder schors, in mos en de strooisellaag te vinden is (Lohse 1964, Horion 1967). Ook in Zweden is dit een soort van naaldbossen, die te vinden is onder mos, naalden, mos op oude boomstronken en op sappende berken *Betula* (Palm 1966).

Sepedophilus obtusus (Luze)

nieuw voor Nederland

Materiaal Li Bemelen, 18.ix.1933, 1 ex, Van der Wiel (ZMAN); Ibid., 18.ix.1966, 5 exx, Slob (ZMAN); Colmont, 11.vi.1942, 1 ex, A. Evers (ZMAN); Houthem, .ix., 1 ♂, De Vos (RMNH-Everts, onder *Conosoma pedicularius*); Ibid., .ix.1910, 1 ex, Mac Gillavry (ZMAN); Ibid., 11.ix.1930, 2 exx, Van der Wiel (ZMAN); Meerssen, .ii., 1 ♀ 2 exx, Kempers (RMNH-Everts, onder *Conosoma pedicularius*); Ibid., .i.1901, 2 exx, Kempers (ZMAN); 't Rooth, 18.viii.1967, 1 ex, Slob (ZMAN); Schin op Geul, 14-19.vi.1923, 1 ex, 19.ix.1929, 3 exx, 11.ix.1930, 1 ex, 14.ix.1930, 1 ex, 18.ix.1933, 1 ex, 28.iii.1937, 1 ex, Van der Wiel (ZMAN); Ibid., 11.ix.1930, 1 ex, Reclaire (ZMAN); Valkenburg, .iii., 1 ♂ 2 exx, Rüşchkamp (RMNH-Everts, onder *Conosoma pedicularius*); Ibid., .vii., 1 ♂, Dixon (RMNH-Everts,

6-8. Verspreiding van 6 *Tachyporus ruficollis*, 7 *T. scitulus* en 8 *Tachinus pallipes* in Nederland. Kleine stippen = slechts waarnemingen van voor 1900.
6-8. Distribution of 6 *Tachyporus ruficollis*, 7 *T. scitulus* and 8 *Tachinus pallipes* in The Netherlands. Small dots = only records prior to 1900.

onder *Conosoma pedicularius*); Ibid., .vii.1914, 1 ex, Mac Gillavry (ZMAN).

Onder *S. pedicularius* (Gravenhorst) gingen in ons land nog twee andere soorten schuil: *S. nigripennis* (Stephens) en *S. obtusus*. De eerste werd al door Sterrenburg (1997) als nieuw gemeld, maar was feitelijk al als het licht gekleurde ras *lividus* (Erichson) van *S. pedicularius* van ons land bekend (Everts 1898-99).

Sepedophilus pedicularius en *S. obtusus* verschillen van *S. nigripennis* door de lichaamskleur, die effen zwartbruin en niet geelrood is. Van *S. pedicularius* verschilt *S. obtusus* door het volkomen gladde, niet gechagrineerde halsschild en de iets langere dekschilden, die ongeveer zo lang zijn als het halsschild, waar die bij *S. pedicularius* duidelijk korter zijn dan de halsschildlengte. Geïllustreerde tabellen tot de drie soorten zijn te vinden in Lohse (1989) en Schülke & Uhlig (1989).

In Nederland is *S. obtusus* slechts van een tiental Zuid-Limburgse vondsten bekend (figuur 4). De laatste dateert van 1967 ('t Rooth), en dus niet van 1937, zoals in de nieuwe catalogus vermeld staat (Vorst 2010). Uit de publicatie van Schülke & Uhlig (1989), die bijna 500 exemplaren zagen, blijkt dat de soort in Midden- en Zuidoost-Europa een ruime verspreiding kent. De meest westelijke vindplaatsen liggen in de Franse Vogezen en in België (Bruge 1999). Op de Britse Eilanden en in Denemarken en Fennoscandië ontbreekt hij (Schülke & Uhlig 1989). In België werd *S. obtusus* pas sinds 1980 een aantal malen gevangen in het zuiden van de provincie Namen en ook nabij Herve in de provincie Luik niet ver van de Zuid-Limburgse vindplaatsen (Bruge 1999). In het Rheinland komt *S. obtusus* algemeen en over het gehele gebied verbreed voor, terwijl beide verwante soorten hier zeer zeldzaam zijn, blijkt uit een revisie van Köhler (1994). Schülke & Uhlig (1989) zeggen geen negentiende-eeuws materiaal uit Midden-Europa te hebben gezien en nemen aan dat de soort zich hier pas vanaf het begin van de twintigste eeuw heeft gevestigd vanuit Zuidoost-Europa. Ook vermoeden ze dat *S. obtusus* zijn areaal nog steeds uitbreidt; zo voeren ze aan dat hij tegenwoordig in Brandenburg niet zeldzaam is terwijl een reeks ervaren verzamelaars de soort voorheen nooit ving. De recente Belgische vondsten passen wel in dit beeld. Vreemd is dat in Zuid-Limburg de soort sinds de jaren zestig van de vorige eeuw niet meer werd verzameld. Het algemeen optreden in het nabijgelegen Duitse Rheinland doet vermoeden dat hij bij ons wellicht over het hoofd gezien wordt.

Sepedophilus obtusus wordt een soort van droge en warme

biotopen genoemd, dit in tegenstelling tot *S. pedicularius* die koelere en vochtige leefomstandigheden preferereert (Schülke & Uhlig 1989). In het Rheinland is *S. obtusus* een weinig kieskeurige bewoner van het bodemstrooisel en droge plantenresten in onbeschaduwde droge biotopen (Köhler 1994). De meeste Belgische vindplaatsen liggen op zuid-geëxponeerde kalkhellingen (Bruge 1999) hetgeen in overeenstemming is met de veronderstelde voorkeur voor xerotherme biotopen.

Tachyporus formosus Matthews

nieuw voor Nederland

Materiaal Li Bunde, .vii., 1 ex, sterk beschadigd cf *T. formosus*, Maurissen (RMNH-Everts); Klimmen, 9.viii.1964, 1 ex, Veldkamp (ZMAN); Obbicht, Maas, 28.xii.1999, 1 ♀, Vorst (cOV); Vlodrop, Roer, 2.vi.2002, 1 ♀, J. Cuppen (cJC).

Deze voorheen als inlands beschouwde soort (Brakman 1966, Everts 1898-99) werd door Sterrenburg (1997) geschrapt. Sindsdien werden van deze soort echter enkele Limburgse exemplaren ontdekt en *T. formosus* is dus wel degelijk inlands.

Tachyporus formosus werd voor het eerst, zonder nadere toelichting, opgevoerd in Everts' ruilcatalogus uit 1879 (Everts 1879). In de catalogus van 1887 worden als vindplaatsen Nieuwer-Amstel [= Amstelveen] (.vii., Springer), Cuyk (.viii., Veth) en Bunde (.vii., Maurissen) opgeven (Everts 1887). Everts (1898-99) voegt daar Gronsveld aan toe, Everts (1922) nog Loosduinen, Noordwijk en Amsterdam. Behalve van Noordwijk is van al deze vindplaatsen materiaal bewaard gebleven in de collectie Everts (RMNH), dat zoals Sterrenburg (1997) aangeeft inderdaad uit onuitgekleurde exemplaren van andere soorten bestaat, voornamelijk *T. obtusus* (Linnaeus) en *T. solutus* Erichson. Het sterk beschadigde exemplaar van Bunde dient mogelijk wel tot *T. formosus* gerekend te worden. In 1999 werd een exemplaar verzameld in aanspoelsel van de Maas bij Obbicht en in 2002 werd door Jan Cuppen een enkel exemplaar langs de Roer bij Vlodrop gevonden. In het ZMAN werd nog een exemplaar uit Klimmen ontdekt dat eerder abusievelijk als *T. abdominalis* (Fabricius) gedetermineerd werd.

Het areaal van de soort beslaat grote delen van West- en Zuid-Europa en reikt tot het zuiden van Midden-Europa (Horion 1967). Opmerkelijk is het geïsoleerde voorkomen op het Zweedse eiland Öland en het Deense Sydsjælland (Palm 1966, Hansen 1996). In Groot-Brittannië komt *T. formosus* wijd-verbreed maar zeer lokaal voor (Hyman & Parsons 1994).

9. *Coproporus immigrans*, Oud Naarden. Schaallijn = 1 mm. Foto: Oscar Vorst

9. *Coproporus immigrans*, Oud Naarden. Scale = 1 mm.

Bruge *et al.* (2001) noemen de soort in België voor alle onderscheiden biogeografische districten. In Duitsland is hij uit de gehele zuidelijke helft van het land bekend, maar lijkt in het noorden geheel afwezig te zijn (Köhler & Klausnitzer 1998).

Tachyporus formosus schijnt een bewoner van vochtige biotopen te zijn. Horion (1967) beschouwt hem als hygroofiel: 'feuchten (nassen) Biotopen; auch aus Mooren im Sphagnum-gesiebe; vielfach aus Hochwassergenist'. Deze omschrijving lijkt zeker niet in strijd met de recente vondsten langs Maas en Roer. Ook in Groot-Brittannië heeft de soort een voorkeur voor vochtige plekken: 'in marshland, marshy places in parkland and seepage sites on undercliffs' (Hyman & Parsons 1994).

De gangbare determinatiewerken voor het genus *Tachyporus* baseren zich deels op de lichaamskleur (Lohse 1964, Palm 1966), hetgeen bij onuitgekleurde exemplaren tot foutieve determinaties kan leiden. In dergelijke gevallen biedt de tabel van Assing & Schülke (1999) uitkomst. Deze baseert zich in eerste instantie op structuurkenmerken als chagrinering en de beborsteling van de dekschilden.

Tachyporus ruficollis Gravenhorst

Materiaal Ge Beekhuizerbos, 24.x.1987, 1 ex, Sterrenburg (ZMAN); Nijmegen, .viii., 1 ex, Van Roon Jr. (RMNH-Everts); Wolfheze, Planken Wambuis, 8.iii.2009, 1 ♂, Wieringa (cJW) – **Ut** Amerongsche Bosch, Galgenberg, 23.v.2003, 2 ♀ [1 ♀], 19.vi.2003, 1 ♂ 1 ♀, Alterra (COV) – **Li** Bunde, .x.1993, 4 exx, Sterrenburg (ZMAN); Cadier en Keer, .iv.1982, 1 ex, Berger (RMNH); Cottessen, 3.v.1986, 1 ex, Sterrenburg (ZMAN); Elsloo, 21.iii.1970, 1 ex, Van der Krift (RMNH); *Ibid.*, 27.vii.1978, 1 ex, Sterrenburg (ZMAN); Geulle, .x.1993, 3 exx, Sterrenburg (ZMAN); Maastricht, ENCI-bos, 5.ii.1989, 1 ex, Sterrenburg (ZMAN); Meerssen, .x.1967, 1 ex, Berger (RMNH); Meerssen, Bergseheide, .ii.1995, 4 exx, Sterrenburg (ZMAN); Meerssen, De Dellen, .ii.1995, 1 ex, .iii.1995, 3 exx, Sterrenburg (ZMAN); Savelsbos, 20.x.1950, 1 ex, Excursie St Pietersberg (RMNH); Schinveld, .iv.1968, 1 ex, Berger (RMNH); Valkenburg, .vii.1914, 1 ♀, Mac Gillavry (ZMAN); Vijlen, .ix.1965, 1 ex, .vi.1967, 1 ex, Berger (RMNH); *Ibid.*, 3.x.1987, 2 exx, Sterrenburg (ZMAN); Vlodrop, 30.iv.1990, 1 ex, Berger (RMNH).

Veel materiaal dat in de collecties onder deze naam stond

bleek onjuist gedetermineerd. Zo behoorden 46 exemplaren van 24 vondsten niet tot *T. ruficollis*, maar tot een aantal andere *Tachyporus*-soorten, voornamelijk *T. atriceps* Stephens. Ook Sterrenburg & Schülke (1997) wezen hier al op en noemen met name de onjuiste melding van Nonnekens voor het Amsterdamse Bos (Nonnekens 1961). Echter, ook de door hen gepresenteerde lijst met vondsten en het bijbehorende verspreidingskaartje zijn voor een deel op onjuiste determinaties gebaseerd. Zo komen de vindplaatsen Bunnerveen, Zuidlaren, Denekamp, Zutphen, Leiden, Rotterdam, Bemelen en Epen te vervallen, en daarmee de provincies Drenthe, Overijssel en Zuid-Holland. *Tachyporus ruficollis* is niet zeldzaam in de zuidelijke helft van Limburg, maar daarbuiten slechts bekend van het Rijk van Nijmegen en de randen van de Utrechtse Heuvelrug en het Veluwemassief (figuur 6). Brakman (1966) noemt nog de provincie Friesland, zich vermoedelijk baserend op Everts (1922) die 'Friesland' zonder nadere plaatsaanduiding opvoert.

Tachyporus ruficollis onderscheidt zich van de andere Nederlandse soorten door de afwezigheid van zowel humeraal- als lateraalborstels op de dekschilden (Assing & Schülke 1999). Hij wordt als een typisch montaan fauna-element beschouwd, dat echter ver het Midden-Europese Laagland binnendringt (Assing & Schülke 1999). De soort is ongeveugeld en heeft de Gelderse en Utrechtse vindplaatsen vermoedelijk ooit via de grote rivieren bereikt.

Tachyporus scitulus Erichson

Materiaal Ov De Lutte, 10.iv.1954, 1 ex, 11.iv.1954, 1 ex, Boelens (ZMAN) – **NH** Zandvoort, 6.viii.1930, 1 ex, Van der Wiel (ZMAN); *Ibid.*, 12.vii.1931, 2 exx, Reclaire (ZMAN) – **ZH** Den Haag, .iii., 2 exx, Everts (RMNH-Everts, onder *T. macropterus*); *Ibid.*, .iv., 1 ex (ZMAN); Katwijk, 25.iv.1918, 1 ex, F.W.B. (ZMAN); Katwijk aan Zee, 2 exx, Seipgens (ZMAN); Meijndel, 11.iv.1953, 1 ex, 8.x.1953, 1 ex (ZMAN) – **NB** Eindhoven, 1 ex, Berger (RMNH); *Ibid.*, omgeving, 11.iii.1950, 1 ex, Berger (RMNH); Leende, 23.x.1954, 1 ex, Poot (ZMAN); Tilburg, .iii.2005, 1 ♂, Heerkens (cHH) – **Li** Eijsden, Maas, 11.iii.1987, 1 ex, Vallenduuk (ZMAN); Epen, 12.iii.1967, 1 ex, Berger (RMNH); Grevendicht, Maas, 28.xii.1999, 2 ♀, Vorst (cOV); Itteren, Maas, .ii.1994, 3 exx, Sterrenburg (ZMAN); Vijlen, .vi.1955, 1 ♂, Berger (RMNH).

Ook van deze soort, die eerder abusievelijk *T. macropterus* Stephens werd genoemd, bleek een groot deel van het materiaal fout gedetermineerd: bij 110 exemplaren, behorend tot 87 vondsten, gaat het om een andere soort, voornamelijk *T. pusillus* Gravenhorst. Ook alle dertien exemplaren uit het Amsterdamse Bos, waarover Nonnekens (1961) publiceerde, waren onjuist. Buiten Zuid-Limburg is hij nu bekend van De Lutte, de Hollandse kust en enkele plaatsen in Noord-Brabant (figuur 7). De provincies Gelderland en Utrecht, zoals vermeld in Brakman (1966), komen te vervallen: al het beschikbare materiaal bleek onjuist gedetermineerd.

Tachyporus scitulus verschilt van de nauw verwante *T. pusillus* door de donkerbruin tot zwarte, niet lichtere bruine, dekschilden welke voorzien zijn van een duidelijke lichte achterrand; daarnaast zijn de dekschilden glad, niet fijn gechagrineerd. De soort heeft ook wel iets weg van donkere exemplaren van *T. atriceps*, welke echter een duidelijk grotere kop bezit.

Tachinus pallipes Gravenhorst

Materiaal Fr Terschelling, Huneplak, 1-8.vi.1996, 1 ♀, Huijbregts & Krikken (cJH) – **Gr** Ter Apel, 't Schot, 17.vi.2001, 1 ♀, Vorst (cOV); Vorst & Cuppen (2002) – **Dr** Roden, 15.viii.1942, 1 ♀, 26.ix.1942, 1 ♀, Van Nidek (ZMAN); Ruinen, Kraloërheide, 13-21.vi.1992, 1 ♀, Huijbregts & Krikken (cJH) – **Ov** Denekamp, 7.ix.1952, 1 ♂ 1 ♀, Boelens (ZMAN); Enschede, 24.viii.1940, 1 ♂, Boelens (ZMAN); Ommen, Archemerberg, 1-6.vi.1997, 3 ♂ 1 ♀, Huijbregts &

10. Beukenstammen te Overlangbroek, vindplaats van *Coproporus immigrans*. Foto: Bas Drost
10. Beech trunks at Overlangbroek, sampling locality of *Coproporus immigrans*.

Krikken (cJH) – Ge De Imbosch, Imboschberg, 18.iv.2003, 3 ♂ 2 ♀, Vorst (cOV); Ibid., Lamsgroen, 18.iv.2003, 2 ♀, Vorst (cOV); Groenendaal, 18.iv.2003, 1 ♂ [2 ♀], Vorst (cOV) – Ut Austerlitz, Traayweg, 16.iv.2007, 2 ♂ 1 ♀, Vorst (cOV); Ibid., 13.vii.2008, [1 ♂], Vorst; Elst, Plantage Willem III, 14.iv.2009, [19 ♂ 12 ♀], Vorst – NH Hollandsche Rading, Hengstenberg, 14.vi.2007, 1 ♀, Vorst (cOV) – Li Epen, 1.viii.1960, 1 ♀, Poot (ZMAN); Raren, Schimperbosch, 10.vi.1996, 1 ♀, Vorst (cOV); Vaals, 12.vi.1964, 1 ♀, Poot (ZMAN); Vijlre, .iv.1968, 1 ♂, Berger (RMNH).

In de nieuwe naamlijst (Everts 1887) wordt deze soort voor het eerst voor Nederland gemeld op grond van materiaal van Arnhem, Leiden, Den Haag, Zierikzee en Valkenburg. In de Coleoptera Neerlandica noemt Everts de soort ‘verbreed, doch overal vrij zeldzaam’ (Everts 1898-99). Onder de naam *T. pallipes* bevinden zich in de collectie Everts (RMNH) 41 exemplaren. Deze blijken echter alle fout gedetermineerd te zijn! Voor het merendeel betreft het onuitgekleurde exemplaren van de algemene *T. rufipes* (Linnaeus). Een overzicht van de Nederlandse verspreiding wordt gepresenteerd door Sterrenburg & Schülke (1997) in de vorm van een vindplaatsenlijst en een verspreidingskaartje. Bij revisie van corresponderend materiaal kon worden vastgesteld dat het merendeel van de vindplaatsen onterecht werd opgevoerd: materiaal van Mirns, Ootmarsum, Arnhem, Barchem, Leuvenum, Baarn, Haarlem, Den Haag, Leiden, Loosduinen, Oegstgeest, Zierikzee, Bergen op Zoom, Valkenburg en Wijlre, blijkt tot andere soorten te horen.

Tegenwoordig is de soort niet zeldzaam en wordt verspreid over de binnenlandse zandgronden aangetroffen (figuur 8). Het oudst bekende exemplaar dateert van 1940 (Enschede) en mogelijk ontbrak de soort in de tijd van Everts dus zelfs in het

geheel. Pas sinds de jaren negentig van de vorige eeuw wordt hij regelmatig gevangen. Het lijkt er sterk op dat *T. pallipes* de laatste jaren een stuk algemener is dan voorheen.

Tachinus pallipes laat zich vrij eenvoudig onderscheiden van de overal zeer algemene *T. rufipes*, de soort waarmee hij vaak verward bleek. Bij de vrouwtjes is het laatste zichtbare tergiet diep ingesneden, niet in een punt uitgetrokken zoals bij *T. rufipes*. De mannetjes zijn het eenvoudigst te herkennen aan de aedeagus die opvallend anders gebouwd is. Beide kenmerken worden afgebeeld in de tabel in ‘Die Käfer Mitteleuropas’ (Lohse 1964). Verder zijn de randen van halsschild en dekschilden bij *T. pallipes* duidelijk licht gezoomd, waar deze bij uitgekleurde exemplaren van *T. rufipes* vrijwel effen donkerbruin zijn.

Coproporus immigrans Schülke

nieuw voor Nederland

Materiaal Ut Leersum, Broekhuizen, 29.vii.2002, 1 ex, Drost (cBD); Overlangbroek, 7.vii.2002, 1 ♂ 1 ♀ 10 ex, Drost (cBD, cOV) – NH Naarden, Oud-Naarden, 6.vii.2010, 1 ♂ 1 ♀ 12 exx [29 exx], Vorst (cOV; figuur 9) – Li Maastricht, Randwyck, 2.iv.2008, 1 ♀, Vorst (cOV).

In 2002 ving Bas Drost te Overlangbroek een tiental exemplaren van een zeer opvallende nieuwe soort (figuur 9) voor de fauna, die hij als *Coproporus colchicus* Kraatz determineerde. Gericht zoeken leverde drie weken later nog een exemplaar op van het nabijgelegen landgoed Broekhuizen te Leersum. Inmiddels is duidelijk dat het niet om *C. colchicus*, maar om de destijds nog onbeschreven *C. immigrans* gaat (Schülke 2007). Sindsdien werd deze soort nog ontdekt in Maastricht en Naarden. *Coproporus immigrans* is de enige Nederlandse soort van het genus.

11. *Thinodromus plagiatus* ♂, Kekerdom. Schaallijn = 1 mm. Foto: Oscar Vorst

11. *Thinodromus plagiatus* ♂, Kekerdom. Scale = 1 mm.

Beide *Coproporus*-soorten lijken bijzonder veel op elkaar. Het halsschild zou bij *C. immigrans* iets dwarser zijn, het halsschild en dekschilden iets sterker gewelfd en de aedeagus kleiner dan bij *C. colchicus* (Schülke 2007). Het enige praktische kenmerk waarmee zowel mannetjes als vrouwtjes uit elkaar gehouden kunnen worden is gelegen in de aanwezigheid op tergiet VIII van een secundair basaalrandje, dat weliswaar in het midden onderbroken kan zijn, maar nooit geheel ontbreekt zoals bij *C. colchicus* (Schülke 2007).

De afgelopen jaren werden uit een aantal Europese landen vondsten gepubliceerd van *Coproporus*-soorten buiten het bekende areaal van de enige Europese soort *C. colchicus*: Letland (Telnov et al. 1997, *C. heterocerus* (Fauvel)), Zweden (Lundberg & Petersson 1997, *C. cf. heterocerus*), Noorwegen (Ødegaard 1999, *C. colchicus*) en Duitsland (Szallies 2001, *C. colchicus*). Inmiddels is duidelijk dat het hier voor het merendeel om de onlangs beschreven soort *C. immigrans* gaat (Schülke 2007). Het betreft een invasieve soort van onbekende herkomst, die nu met zekerheid bekend is van Oostenrijk, verschillende plaatsen in Duitsland, Denemarken en het zuiden van Scandinavië (Eisinger 2007, Schatz 2006, Schülke 2007). De melding van het Noord-Zweedse Västerbotten betreft echter wel *C. colchicus* (Schülke 2007). In Nederland is *C. immigrans* nu van drie provincies bekend: Utrecht, Noord-Holland en Limburg. Het voorkomen in de laatste twee provincies dateert van na 2007 en werd dus niet vermeld in de nieuwe Nederlandse kevercatalogus (Vorst 2010).

Mogelijk is de soort voor zijn ontwikkeling afhankelijk van broeiende composthoopen. Zo werd hij in Noorwegen verzameld van 'a warm bark compost heap' (Ødegaard 1999); in Berlijn werd de soort onder exact dezelfde omstandigheden gevonden

(Schülke 2007). De eerste Nederlandse vondst bij Overlangbroek werd echter gedaan achter de schors van een geveld beuk op het terrein van een houthandelaar (figuur 10). Navraag bij de eigenaar maakte duidelijk dat de partij beuken tenminste twee jaar eerder in Bilthoven geveld en naar Overlangbroek verslept was (Bas Drost in litt.). Ook in Maastricht werd de soort van onder de schors van een dode beuk verzameld. Hier betrof het een solitaire staande stam. In Naarden werd *C. immigrans* gezeefd uit een hoop houtspaanders. Deze hoop met een hoogte van een meter en een doorsnede van ongeveer vier meter was ter plekke ontstaan door het verhakselen van gesnoeid loofhout in de afgelopen winter. De hoop was deels zeer warm, slechts licht schimmelig en goeddeels onbeschaduwd. Behalve 43 exemplaren van *C. immigrans* werden hier de loopkever *Perigona nigriceps* (Dejean) (9 exx), de veervleugelkever *Ptinella aptera* (Guérin-Méneville) (37), de kortschildkevers *Lithocharis nigriceps* Kraatz (23), *Gauropterus fulgidus* (Fabricius) (3) en de snoerhalskever *Stricticollis tobias* (Marseul) (52) in aantal aangetroffen. Op *P. aptera* na zijn dit alle typische bewoners van hopen broeiend organisch materiaal.

Oxytelinae

Thinodromus plagiatus (Kiesenwetter)

nieuw voor Nederland

Materiaal Ge Kekerdom, Waal, 17.v.2004, 1 ♂, D.A. Lott (cOV; figuur 11) – Li Plasmolen, Riethorst, 2.vii.2003, 1 ex, Van de Sande (cCS).

De afgelopen jaren werd op twee plaatsen een exemplaar van deze voor ons land nieuwe soort gevangen. Derek Lott ving in mei 2004 een exemplaar op een zandstrand langs de Waal bij Kekerdom. In juli 2003 bemachtigde Cor van de Sande een exemplaar te Plasmolen dat hij als *T. mannerheimii* (Kolenati) herkende. Inmiddels is duidelijk dat de soort die in West-Europa *T. mannerheimii* werd genoemd *T. plagiatus* (Kiesenwetter), voorheen een synoniem van *T. mannerheimii*, moet heten (Gildenkov 2000, Assing & Schülke 2007). De echte *T. mannerheimii* lijkt een oostelijke soort te zijn, ondermeer bekend van de Kaukasus en Bulgarije. Een recente catalogus van de Spaanse Oxytelinae vermeldt echter beide soorten (Gamarra & Outerelo 2008). In de nieuwe Nederlandse kevercatalogus staat deze soort als *T. mannerheimii* vermeld (Vorst 2010).

Thinodromus plagiatus (figuur 11) lijkt sterk op *T. arcuatus* (Stephens), de tot nu toe enige inlandse soort van het genus. Beide soorten zijn opgenomen in de tabel in 'Die Käfer Mitteleuropas' (Lohse 1964, als *Trogophloeus mannerheimi* en *T. arcuatus*), waar *T. plagiatus* wordt afgesplitst op grond van de kleur van de sprieten. Deze zouden tenminste een geel-rode basis bezitten, waar deze bij *T. arcuatus* geheel donker zouden zijn. In de praktijk blijkt dit een lastig kenmerk omdat *T. arcuatus*, vooral bij niet geheel uitgekleurde exemplaren, een iets lichtere sprietbasis kan bezitten. Bruikbaar lijkt het gegeven dat bij *T. plagiatus* de bestippeling van de dekschilden, en ook van de bovenzijde van de kop en het halsschild, net een slagje fijner en dichter is. Ook dit is een lastig kenmerk en eigenlijk alleen goed te beoordelen als men beide soorten naast elkaar heeft. Verder is bij *T. plagiatus* de omvang van het halsschild in verhouding tot de dekschilden kleiner.

Net als de andere soorten van dit genus is *T. plagiatus* waarschijnlijk een bewoner van min of meer dynamische oevers. De vondst van een exemplaar op de kale oever van de Waal lijkt dit te bevestigen. De beschikbare literatuur is echter zeer beperkt. Horion (1963, als *T. mannerheimi*) kent slechts zeer weinig vondsten, ondermeer van de oever van de Bodensee en in rivieraanspoelsel.

Het areaal van *T. plagiatus* beslaat Zuidwest-Europa en

12. *Oxytelus migrator*, Wapse. Schaallijn = 1 mm. Foto: Oscar Vorst
12. *Oxytelus migrator*, Wapse. Scale = 1 mm.

Noord-Afrika; oudere meldingen (als *T. mannerheimii*) uit Bulgarije en de Kaukasus hebben betrekking op *T. mannerheimii* (Horion 1963, Gildenkov 2000). Op Corsica en Sardinië komt de ondersoort *T. plagiatus corsicus* (Klima) voor. In Duitsland is hij zeer zeldzaam en slechts bekend van oude vondsten uit Bayern en het Rheinland (Köhler & Klausnitzer 1998). In België werd de soort pas begin jaren 1980 op een tweetal plaatsen in Wallonië ontdekt (Haghebaert et al. 1990). Op de Britse Eilanden ontbreekt *T. plagiatus* (Lott 2009). De Nederlandse vindplaatsen vormen de noordelijke areaalgrens van de soort. In de Nederlandse collecties kon tot nu toe geen ouder materiaal getraceerd worden en dus duiden de recente vondsten mogelijk op een areaaluitbreiding van de soort. De relatief recente ontdekking bij onze zuiderburen past in dit beeld.

Oxytelus migrator Fauvel

nieuw voor Nederland

Materiaal Fr Zandhuizen, 1-21.viii.1994, 1 ex, Poot (NHME) – Dr Wapse, Veenhuizermade, 18.ix.2007, 1 ex, Vorst (COV; figuur 12) – NH Naarden, 30.viii.1979, 1 ex, Van Heijnsbergen (ZMAN).

De afgelopen decennia werd driemaal een enkel exemplaar van deze voor ons land nieuwe kortschild verzameld (figuur 12). *Oxytelus migrator* is een Oost-Aziatische soort die begin vorige eeuw beschreven werd van een aantal landen in Zuidoost-Azië (Fauvel 1904), maar was ook bekend van Japan: Bernhauer (1907) beschreef hem opnieuw als *O. akazawensis* op grond van Japans materiaal. De naam *O. migrator* blijkt goed gekozen als deze soort in 1975 plots in Finland opduikt (Helve 1977). Binnen

enkele jaren wordt hij dan op diverse plaatsen in Duitsland (1977; Lohse 1978, Vogel 1980), in Zweden (1978; Dahlgren 1980) en in Denemarken (1978; Mahler & Pritzl 1980) ontdekt. De eerste Nederlandse vondst dateert uit 1979 en sluit hier dus mooi bij aan. In België werd *O. migrator* voor het eerst in 1981 verzameld in de provincie Luxemburg, later ook in Henegouwen (Haghebaert & Bruge 1988). Engeland wordt in 1988 bereikt (Hammond 1998). Daarnaast is de soort inmiddels van de volgende Europese landen bekend: Luxemburg, Frankrijk, Spanje, Portugal, Italië, Zwitserland, Tsjechië, Polen, Litouwen (Ciceroni et al. 1995, Gollkowski 2007, Smetana 2004c).

Oxytelus migrator is eenvoudig van de andere Nederlandse soorten van het genus *Oxytelus* s.s. te onderscheiden op grond van de geringe afmeting (minder dan 3,0 mm). Door de opvallend grote ogen, die de gehele zijkant van de kop beslaan, lijkt de soort op het eerste gezicht op een veel te klein uitgevallen exemplaar van *O. sculptus* Gravenhorst. Een uitgebreide beschrijving wordt gegeven door Lohse (1989), een habitustekening door Hammond (1998), een afbeelding van sterniet VIII van het mannetje door Mahler & Pritzl (1980) en een illustratie van de aedeagus door Lecoq (1996).

In Europa lijkt *O. migrator* in meer of mindere mate een cultuurvolger. Zo werd hij in Finland, Zweden en Denemarken verzameld van broeiende compost, al dan niet met een groot aandeel van keukenafval, maar ook van (paarden)mesthopen en van uitgelegde runderbotten (Helve 1977, Mahler & Pritzl 1980, Palm & Lundberg 1993); ook in Engeland blijkt de soort geassocieerd met mesthopen (Hammond 1998). Hammond (1998) speculeert dat hij voor zijn ontwikkeling mogelijk afhankelijk is van de hoge temperaturen in hopen compost of ander broeiend materiaal: de soort is immers afkomstig uit de (sub) tropen. Daarnaast merkt hij op dat, op grond van het bekende Aziatische areaal, de soort tenminste wintertemperaturen van -45 °C kan doorstaan. In België werd *O. migrator* in meerdere exemplaren verzameld van koeienvlaaien (Haghebaert & Bruge 1988). Het Nederlandse exemplaar uit Wapse werd verzameld in paardenvijgen in een houtwal.

De soort wordt regelmatig verzameld op licht, met een autonet en in raamvallen (Haghebaert & Bruge 1988, Lecoq 1996, Mahler & Pritzl 1980, Palm & Lundberg 1993, Schülke & Uhlig 1988, Wittwer 1993). Dit duidt er op dat *O. migrator* een goede vlieger is, hetgeen in overeenstemming is met de schijnbaar razendsnelle verspreiding vanuit Finland over de rest van Europa. Een ander opvallend gegeven is het feit dat de soort Europa vanuit het noordoosten heeft gekoloniseerd, een ongebruikelijke route. De meeste invasieve soorten bereiken ons land immers vanuit het zuiden. Op grond van de opmerkelijke immigratieroute van *O. migrator* kan men zich dan ook afvragen of hier sprake is van directe versleping door de mens of van een natuurlijke areaaluitbreiding. In het laatste geval is de expansie vermoedelijk bespoedigd door de beschikbaarheid van door de mens gecreëerde microhabitats als mest- en composthopen. Opmerkelijk is ook de lage dichtheid waarin deze invasieve soort in ons land voorkomt: in 30 jaar werden slechts drie exemplaren verzameld.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar A. van Assen (RMNH), B.J.H. Brugge (ZMAN), J.G.M. Cuppen, M.B.P. Drost, F.N. Dingemans (NHME), J.P.H.J. Heerkens, J. Huijbregts, Y. Jongema (LEW), D.A. Lott (Loughborough), L.G. Moraal (ALT), J.C.P.M. van de Sande en J.J. Wieringa voor hun vriendelijke medewerking.

Literatuur

- Assing V & Schülke M 1999. Supplemente zur mitteleuropäischen Staphylinidenfauna (Coleoptera, Staphylinidae). Entomologische Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 95: 1-31.
- Assing V & Schülke M 2007. Supplemente zur mitteleuropäischen Staphylinidenfauna (Coleoptera, Staphylinidae) III. Entomologische Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 102[2006]: 1-78.
- Bernhauer M 1907. Zur Staphylinidenfauna von Japan. Verhandlungen der Kaiserlich-königlichen Zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien 57: 371-414.
- Brakman PJ 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. Monographieën van de Nederlandsche Entomologische Vereeniging 2: i-x, 1-219.
- Bruge H 1999. Quinze espèces de staphylins nouvelles pour la faune belge (Coleoptera Staphylinidae). Bulletin de la Société Royale Belge d'Entomologie 135: 20-48.
- Bruge H, Drugmand D & Haghebaert G 2001. Coleoptera Staphylinidae de Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg. Catalogue commenté et éléments de biogéographie. Bulletin de la Société Royale Belge d'Entomologie 137: 139-172.
- Ciceroni A, Puthz V & Zanetti A 1995. Coleoptera Staphylinidae. In: Checklist delle specie della fauna Italiana (Minelli A, Ruffo S & La Posta S eds) 48: 1-65. Calderini.
- Dahlgren G 1980. *Oxytelus migrator*, en ny svensk kortvinge. Entomologisk Tidskrift 101: 45.
- Eisinger D 2007. *Coproporus immigrans* Schülke, 2007 (Coleoptera, Staphylinidae) - Neu in der Rheinprovinz. Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft Rheinischer Koleopterologen 17: 14.
- Everts E 1879. Lijst der Nederlandsche Coleoptera. Privé-uitgave.
- Everts E 1887. Nieuwe naamlijst van Nederlandsche schildvleugeligen insecten (Insecta Coleoptera). De Erven Loosjes.
- Everts E 1898-1899. Coleoptera Neerlandica. De schildvleugeligen insecten van Nederland en het aangrenzend gebied I: i-viii, 1-677. Martinus Nijhoff.
- Everts E 1922. Coleoptera Neerlandica. De schildvleugeligen insecten van Nederland en het aangrenzend gebied III: i-xviii, 1-668. Martinus Nijhoff.
- Everts E 1925. Coleoptera Neerlandica. Nieuwe naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied voorkomende schildvleugeligen insecten: i-vii, 1-140. WJ. Thieme & Cie.
- Fagel G 1965. Contribution à la connaissance des Staphylinidae XC. Remarques sur le genre *Mycetoporus* Mannh. et description de nouvelles espèces de Méditerranée orientale. Bulletin et Annales de la Société Royale d'Entomologie de Belgique 101: 29-39.
- Fauvel A 1904. Staphylinides exotiques nouveaux. 2e Partie. Revue d'Entomologie 23: 76-112.
- Gamarrà P & R Outerelo 2008. Catálogo ibero-baleár de los Oxytelinae (Coleoptera: Staphylinidae). Boletín Sociedad Entomológica Aragonesa 43: 233-254.
- Gamarrà P & R Outerelo 2009. Catálogo ibero-baleár de los Tachyporinae (Coleoptera: Staphylinidae). Boletín Sociedad Entomológica Aragonesa 44: 183-200.
- Gildenkov M Yu 2000. A review of Palaearctic species of the genus *Thinodromus* (Coleoptera, Staphylinidae). Communication 2. Entomological Review 80: 831-841.
- Gollkowski V 2007. *Oxytelus migrator* Fauvel, 1904 (Coleoptera, Staphylinidae) in Portugal. Entomologische Nachrichten und Berichte 51: 134.
- Haghebaert G & Bruge H 1988. *Oxytelus migrator* (Fauvel, 1904) an Asiatic species, new for the Belgian fauna (Coleoptera, Staphylinidae, Oxytelinae). Bulletin et Annales de la Société Royale Belge d'Entomologie 124: 41-44.
- Haghebaert G, Bruge H & Drugmand D 1990. Oxytelinae en Omaliinae, nieuw voor de Belgische fauna (Coleoptera, Staphylinidae). Bulletin et Annales de la Société Royale Belge d'Entomologie 126: 34-39.
- Hammond PM 1998. *Oxytelus migrator* Fauvel (Col., Staphylinidae), an Asian rove-beetle established in Britain. Entomologist's Monthly Magazine 134: 273-276.
- Hansen M 1996. Katalog over Danmarks biller. Entomologiske Meddelelser 64: 1-231.
- Hansen M & Mahler V 1985. Nogle billearter, nye for den danske fauna (Coleoptera). Entomologiske Meddelelser 53: 1-123.
- Hansen M, Pedersen J & Pritzl G 1999. Fund af biller i Danmark, 1998. Entomologiske Meddelelser 67: 71-102.
- Helve E 1977. *Oxytelus migrator* löytynyt Suomesta (Coleoptera, Staphylinidae). Notulae Entomologicae 57: 32.
- Horion A 1963. Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer. Band IX. Staphylinidae 1. Micropeplinae bis Euaesthetinae. Aug. Feyel.
- Horion A 1967. Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer. Band XI. Staphylinidae 3. Habrocerinae bis Aleocharinae (Ohne Subtribus Athetae). Selbstverlag.
- Hyman PS & Parsons MS 1994. A review of the scarce and threatened Coleoptera of Great Britain. Part 2. Joint Nature Conservation Committee.
- Jászay T & Hlaváč P 2006. A revision of the Palaearctic species of the genus *Dropephylla* (Coleoptera: Staphylinidae: Omaliinae). Entomological Problems 36: 31-62.
- Jørum P, Pedersen J, Runge JB & Vagtholm-Jensen O 2002. Fund af biller, 2001. Entomologiske Meddelelser 70: 81-110.
- Köhler F 1994. Revision rheinischer Käfer nach dem ersten Supplementband zu den Käfern Mitteleuropas. Teil II: Staphylinidae, Pselaphidae (Col.). Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft Rheinischer Koleopterologen 4: 69-107.
- Köhler F & Klausnitzer B (red) 1998. Verzeichnis der Käfer Deutschlands. Entomologische Nachrichten und Berichte Beiheft 4: [i-ii], 1-185.
- Lecoq J-C 1996. Nouvelles captures d'*Oxytelus migrator* Fauvel en France (Coleoptera, Staphylinidae). l'Entomologiste 52: 29-31.
- Lohse GA 1964. Familie Staphylinidae I (Micropeplinae bis Tachyporinae). In: Die Käfer Mitteleuropas 4 (Freude H, Harde KW & Lohse GA red): 7-264. Goecke & Evers.
- Lohse GA 1978. Neuheiten der deutschen Käferfauna XI. Entomologische Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 74: 6-20.
- Lohse GA 1989. Familie Staphylinidae (I) (Piestinae bis Tachyporinae). In: Die Käfer Mitteleuropas 12 (Lohse GA & Lucht WH red): 121-183. Goecke & Evers.
- Lott D A 2009. The Staphylinidae (rove beetles) of Britain and Ireland. Part 5: Scaphidiinae, Piestinae, Oxytelinae. Handbooks for the Identification of British Insects 12 (5): i-iv, 1-99.
- Lundberg S 1995. Catalogus Coleopterorum Sueciae. Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm.
- Lundberg S & Petersson R 1997. Något om skalbaggsfaunan i ryskt virke vid en såg i Västerbotten. Entomologisk Tidskrift 118: 49-51.
- Mahler V & Pritzl G 1980. Tretten rovbiller nye for Danmark (Coleoptera: Staphylinidae). Entomologiske Meddelelser 48: 121-126.
- Nonnekens AC 1961. De Coleoptera van het Amsterdamse Bos. Entomologische Berichten 61: 116-128.
- Ødegaard F 1999. Invasive beetle species (Coleoptera) associated with compost heaps in the Nordic countries. Norwegian Journal of Entomology 46: 67-78.
- Palm T 1966. Svensk Insektfauna 9. Coleoptera Staphylinidae. Häfte 4 Underfam. Habrocerinae, Trichophyinae, Tachyporinae. Svensk Insektfauna 50: 1-93.
- Palm T & Lundberg S 1993. Tillägg till Svensk Insektfauna, kortvingar (Coleoptera, Staphylinidae) häfte 1 och 2. Entomologisk Tidskrift 114: 161-172.
- Schatz I 2006. Bemerkenswerte Kurzflügelkäfer (Coleoptera: Staphylinidae) der Illauen (Vorarlberg, Österreich). Berichte des Naturwissenschaftlich-medizinischen Vereins in Innsbruck 93: 85-105.
- Schülke M 2007. Drei neue Adventivarten der europäischen Staphyliniden-Fauna, mit Bemerkungen zu *Coproporus colchicus* Kraatz (Coleoptera, Staphylinidae, Tachyporinae). Entomologische Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 102[2006]: 173-201.
- Schülke M & Kocian M 2000. Revision der Artgruppe des *Mycetoporus nigricollis* Stephens, 1835 (Coleoptera, Staphylinidae, Tachyporinae). Entomologische Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 96: 81-126.
- Schülke M & Uhlig M 1988. Faunistisch neue und bemerkenswerte Kurzflüglerarten aus der DDR (Coleoptera, Staphylinidae, Micropeplinae - Tachyporinae). Entomologische Nachrichten und Berichte 32: 1-15.
- Schülke M & Uhlig M 1989. *Sepedophilus*-Studien 1: *S. pedicularius* (Gravenhorst, 1802) (= *Tachyporus truncatellus* Gravenhorst, 1806) und *S. obtusus* (Luze, 1902). Entomologische Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 85: 147-164.
- Smetana A 2004a. Family Staphylinidae, subfamily Omaliinae. In: Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 2. Hydrophiloidea - Histeroidea - Staphylinidea (Löbl I & Smetana A red): 237-268. Apollo Books.
- Smetana A 2004b. Family Staphylinidae, subfamily Tachyporinae. In: Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 2. Hydrophiloidea - Histeroidea - Staphylinidea (Löbl I & Smetana A red): 330-352. Apollo Books.
- Smetana A 2004c. Family Staphylinidae, subfamily Oxytelinae. In: Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 2. Hydrophiloidea - Histeroidea - Staphylinidea (Löbl I & Smetana A red): 511-535. Apollo Books.
- Steel WO 1970. The larvae of the genera of Omaliinae (Coleoptera: Staphylinidae) with particular reference to the British fauna. Transactions of the Royal Entomological Society of London 122: 1-47.
- Sterrenburg FCF 1997. Ergänzungen zur Staphylinidenfauna der Niederlande 2 (Coleoptera: Staphylinidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 7: 27-30.

- Sterrenburg FCF & Schülke M 1997. Ergänzungen zur Staphylinidenfauna der Niederlande 1 (Coleoptera: Staphylinidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 7: 15-26.
- Strand A 1950. *Mycetoporus Hellieseni* n. sp. Norsk Entomologisk Tidsskrift 8: 85.
- Szallies A 2001. Bemerkenswerte Käfer aus Baden-Württemberg (3). Mitteilungen des Entomologischen Vereins Stuttgart 36: 128-132.
- Telnov D, Barsevskis A, Savich F, Kovalevsky F, Berdnikov S, Doronin M, Cibulskis R & Ratniece D 1997. Check-list of Latvian beetles (Insecta: Coleoptera). Mitteilungen des Internationalen Entomologischen Vereins, Supplement 5: 1-140.
- Thayer MK, Jászay T & Hlaváč P 2007. Clarifications of and corrections to "A revision of the Palaearctic species of the genus *Dropephylla* (Coleoptera: Staphylinidae: Omaliinae)". Entomological Problems 37: 59-62.
- Vogel J 1980. *Oxytelus migrator* Fauvel und *Cousya nitidiventris* Fagel - zwei Neuheiten für die Staphylinidenfauna der DDR. Entomologische Nachrichten 24: 53-55.
- Vorst O 2002. Nieuws over Nederlandse kortschildkevers 1: Proteininae, Micropeplinae, Omaliinae (Coleoptera: Staphylinidae). Entomologische Berichten 62: 164-171.
- Vorst O 2003. Nieuws over Nederlandse kortschildkevers 2 - Omaliinae, Oxytelinae (Coleoptera: Staphylinidae). Entomologische Berichten 63: 147-156.
- Vorst O 2010. Staphylinidae - kortschildkevers. In: Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera) (Vorst O red). Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging 11: 66-99.
- Vorst O & Cuppen JGM 2002. Entomofauna van Westerwolde - verslag van de 156e zomerbijeenkomst te Ter Apel. Entomologische Berichten 62: 101-120.
- Vorst O, Drost B, Cuppen J, Van de Sande C, Van Maanen B & Renner K 1997. Excursieverslag Bakkeveen. Sektie Everts Info 34: 3-8.
- Wittwer A 1993. Interessante Staphylinidenfunde (Coleoptera, Staphylinidae) aus der Schweiz. Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft 66: 247-254.

Geaccepteerd: 30 maart 2011

Summary

News on Dutch rove beetles 6 - Omaliinae, Tachyporinae, Oxytelinae (Coleoptera: Staphylinidae)

This article is part of a series on Dutch rove beetles. It treats the discovery of seven species of the subfamily Tachyporinae new to the fauna of The Netherlands: *Mycetoporus erichsonianus*, *M. dispersus*, *M. glaber*, *M. niger*, *Sepedophilus obtusus*, *Tachyporus formosus* and the alien *Coproporus immigrans*. In addition the occurrence of *Tachyporus ruficollis*, *T. scitulus*, and *Tachinus pallipes* is discussed. All three are much less common than thought until now. As a supplement to previous parts on the subfamilies Omaliinae and Oxytelinae *Phyllodrepa koltzei*, *Thinodromus plagiatus*, and *Oxytelus migrator* are reported from The Netherlands for the first time. *Phyllodrepa vilis* is to be removed from the Dutch list. Of the ten species of rove beetle new to the Dutch fauna five are indigenous for a long time. *Mycetoporus erichsonianus*, until now not properly separated from *M. baudueri*, *M. dispersus* and *M. glaber*, both closely related to *M. nigricollis*, and *Sepedophilus obtusus*, confused with the similar *S. pedicularius*, were only relatively recently recognized as proper species. *Phyllodrepa koltzei* has recently been separated from *P. vilis*, a species no longer considered indigenous. For two rare species, *Mycetoporus niger* and *Tachyporus formosus*, although lacking older records, it is uncertain whether they should be considered as newcomers. The recent findings of *Thinodromus plagiatus* are the northernmost known and probably the result of a recent range expansion. *Coproporus immigrans* and *Oxytelus migrator* are both invasive species originating from outside Europe.

Oscar Vorst
Poortstraat 55
3572 HD Utrecht
vorst@xs4all.nl

